

Pieni toimituksellinen kiire paistaa paikoin kirjoitusvirheistä, mutta artikkeleiden kielellinen taso on kuitenkin kiitettävä ja kokonaisuus tasapainoinen. Tämän tyyppisessä antologiassa on usein vaikeutena muodostaa kirjoituksista yhtenäinen kokonaisuus. Laajuudestaan huolimatta estetiikan näkökulma onnistuu nivomaan yhteen erityyppiset artikkelit. Niistä muodostuu luonteva jatkumo, jossa teemat limittyvät toisiinsa ja yksittäiset sivuteemat esittelevät kaupunkitutkimuksen kenttää laajemmaltikin. Antologia kertoo humanistisen ympäristötutkimuksen laajuudesta ja jo vahvasta

traditiosta. Parasta antia on eri tutkijoiden yksilöllisten äänten yhdistelmä ja avoin lähtökohta kokoelman rakentamiselle. Osa kirjoituksista on selkeämmin kiinni valitun kaupungin perspektiivissä, osa taas hahmottelee teoriaa laueammin ja esimerkistä irrallisemmin. Myös estetiikka ja esteettinen on käsitetty erilaisin, enimmäkseen toisiaan täydentävin tavoin. Kokonaisuutena *Kaupunkien estetiikkaa* on ajanmukainen yhdistelmä viimeaikaista tutkimusta, tutkijoiden omaa ääntä sekä aitoa kiinnostusta mitä erilaisimpiin tapoihin ymmärtää kaupunkiympäristöjä.

Sanna Kopra

Tavoitteena vähähiilinen yhteiskunta

John Urry:

Ilmastonmuutos ja yhteiskunta, **Vastapaino, Tampere, 2013. (332 s.)**

Kuten John Urry teoksessaan *Ilmastonmuutos ja yhteiskunta* toteaa, ilmastonmuutoskeskustelua ovat tähän mennessä hallinneet luonnon- ja taloustieteilijät. Vähähiilisyys näiden tieteenalojen saavutuksia on selvää, etteivät ne ole kyenneet ottamaan yhteiskuntanäkökulmia riittävästi huomioon. Urryn mukaan nykyinen ilmastonmuutoskeskustelu on liian kapea-alaista, koska se ei pureudu elämän itsensä organisoitumiseen etenkin runsashiilissä yhteiskunnissa eikä niihin historiallisesti muodostuneisiin käytänteisiin, jotka ylläpitävät ”hiilituhlaavaisia” elämäntapamalleja. Ilmastonmuutoksen ratkaisun avaimet – kuten sen syytkin – ovat nimenomaan yhteiskunnallisissa rakenteissa. Erityisesti Urry kritisoi viime vuosisadalta saakka vallinnutta talousimperialismia, jonka diskursseihin myös muut yhteiskuntateoriat tukeutuvat. Niin sanottu *homo economicus* -näkökulma esittää ihmiset rationaalisina kuluttajina, jotka pyrkivät maksimoimaan (taloudellisen) hyödyn. Suuri osa ihmisistä ei kuitenkaan todellisuudessa käyttäydy näin. Talousteoriat, erityisesti nykyisin vallalla oleva uusliberalismi, eivät ole juurikaan piitänneet luonnonvarojen riittävyydestä pitkällä aikavälillä. Urryn mukaan erityisesti vuoden 2008 talousromahdus todisti kapitalismin toimimattomuuden ja tasapainottomuuden: nyky-yhteiskunta on aivan liian riippuvainen halvasta öljystä. 1900-luvun alusta lähtien on syntynyt niin sanot-

tu liikkuva yhteiskunta, jolle on ominaista kaiken kattava kuluttaminen ja nopea, paljon energiaa kuluttava matkustaminen sekä muut runsashiiliset sosiaaliset käytänteet.

Urry kohdistaa kritiikkinsä myös omaan oppiaansa ja arvostelee yhteiskuntatieteiden tapaa tehdä ero luonnon ja yhteiskunnan välille, sillä tämä eronteko vinouttaa yhteiskunnallista keskustelua, mukaan lukien ilmastonmuutoskeskustelua. Hän esittää ”painavan väitteen” siitä, että ”*sosiaalinen ja fyysinen tai materiaallinen maailma ovat tiukasti toisiinsa kietoutuneita ja että niiden välinen kah-tiajako on ideologinen rakennelma, joka voidaan purkaa*” (s. 19). Väite on toki totta, mutta ei ehkä niin uraauurtava, kuin Urry antaa ymmärtää. Monet yhteiskuntatieteellisesti suuntautuneet ympäristötutkijat ovat argumentoineet samalla tavalla jo aiemminkin, Suomessa muun muassa ympäristösosiologit. Urry esittää, että yhteiskunta tulisi nähdä osana luontoa ja että luonnonvarat tulisi ottaa osaksi yhteiskuntatieteiden tutkimuskohteita. Hänen teoksensa kunnianhimoisena tavoitteena, kuten Urry sanoo, on kehittää ”*hiiliriippuvuuden jälkeistä sosiologiaa, ja ennen kaikkea sen jälkeistä yhteiskuntaa*” (s. 31). Ainoana kapitalistisena vaihtoehtona ilmastonmuutokseen ja energiaturvallisuuteen hän ehdottaa siirtymisen ”luonnonvarakapitalismiin”, joka ei erota luontoa taloudesta vaan antaa arvoa luonnonvaroille sekä huomioi myös

tulevien sukupolvien tarpeet. Urry ei kuitenkaan pohdi sen syvällisemmin, miten luonnonvarakapitalistinen talous sitten toimisi käytännössä.

Kirjan alkuosassa Urry esittelee ilmastotutkimusta ja katastrofismia, mutta ei tuo aiheeseen jo aiemmin perehtyneelle lukijalle merkittävästi uutta tietoa tai uusia näkökulmia. Urry itsekin toteaa, että pelottelu ei ole paras mahdollinen tapa vähentää hiiliriippuvuutta, vaan tarvitaan positiivisia vaihtoehtoja hiiliriippuvaiselle elämäntavalle. Kirjan loppuosa käykin läpi edellytyksiä vähähiilisen yhteiskuntajärjestelmän luomiseksi keskittyen pääasiallisesti vähähiilisiin keksintöihin, digitaalisiin ratkaisuihin sekä autottomaan liikkumiseen. Itseäni hiukan häiritsee Urryn paikka paikoin liiankin syvä teknologiausko: Urry pitää teknisiä ratkaisuja avainasemassa vähähiiliseläälle. En kiistä, etteikö vähähiilinen tulevaisuus vaatisi ennen kaikkea sosiaalisten ja fyysisten järjestelmien muuttamista, mutta en väheksyisi myös yksilöiden aktiivista roolia vähähiilisten elintapojen valinnassa. Entä jos tekniikalla ei onnistutakaan ratkaisemaan kaikkea? Lisäksi Urryn kuvailema digitaalinen maailma kalskahtaa melkoiselta kontrolliyhteiskunnalta, jossa ihmisten jokaista liikettä seurataan erilaisten kortinlukijoiden ja mikrosirujen kautta. Vähähiilisen yhteiskunnan rakentaminen tuskin kuitenkaan vaatii kansalaisyhteisöjen polkemista. Olisinkin odottanut enemmän pohdintaa myös poliittisista keinoista ja siitä, kuinka yksilöiden käyttäytymistä voidaan muuttaa vähähiilisemmäksi. Kuinka edistää ihmisten arvoja ja asenteita, jotta vähähiilististä vaihtoehdoista tulisi arvostettuja ja haluttuja?

Mielestäni kirjan kiinnostavin, vaikkakaan ei mitenkään hätkähdyttävä, anti tarjoillaan yhdeksännessä luvussa, jossa Urry esittelee tämän vuosisadan puolellevälille neljä vaihtoehtoista tulevaisuusskenaariota. Ensimmäinen on loputtoman kuluttajuuden skenaario (ns. Star Trek -versio tai corbusieriläinen malli), jonka mukaan luonnonvarojen riittämättömyys ja ilmastomuutoksen uhkat osoittautuvat odotettua vähäisemmäksi ja jossa elämä perustuu pitkälti älykkäiden kulutustavaroiden hankkimiseen ja suureen liikkuvuuteen. Toisena skenaariona Urry esittelee paikallisen kestävyuden skenaarion (Schumacherin malli), jossa kiristyneen globaalien energiakilpailun vuoksi elämä on ”kutistettu” paikallisten, kestävien käytänteiden ympärille, ja ekologisuudesta on tullut kulutusta tärkeämpi arvo. Kolmanneksi esitellään alueellisen sotapäällikkyyden skenaario (ns. uuskeskiaikainen, hobbessilainen malli): energiapulasta kärsivien yhteiskuntien elintaso romahtaa, globaali ja kansallinen hallinto heikkenee ja paikalliset so-

tapäälliköt sotivat puhtaasta vedestä ja energiasta. Neljäs skenaario on vähähiilisten digitaalisten verkostojen skenaario, jossa halvan energian saannin heikentyminen, ilmastomuutos ja muut ympäristöongelmat ovat ohjanneet infrastruktuurin ja sähköisten toimintojen keskittämiseen omatoimisiin yhteisöihin, joissa ihmiset paitsi elävät, myös työskentelevät ja viettävät vapaa-aikansa. Virtuaalimatkustamista kehitetään ja lisätään, ja fyysistä liikkumista rajoittaa niin sanotun hiilivaluutan käyttöönotto. Urry pitää tätä skenaariota mahdollisena, mikäli suunnitellaan uusiksi järjestelmiä öljyriippuvuudesta irtipääsemiseksi, kehitetään laajoja vähähiilisiä innovaatioita ja taloudellisia investointeja, rohkaistaan lähipalveluiden käyttöä, kehitetään demokraattista osallistumista, jäljitellään fyysistä yhdessäoloa kehittämällä virtuaalisia ratkaisuja ja vähentämällä matkustamisen tarvetta, innovoidaan keinoälypohjaisia tietokoneohjelmia, kehitetään taajaan asutuille alueille älykkäitä liikenne- ja palveluratkaisuja sekä aletaan mieltää menestys yhteiskunnissa mittaamalla vähähiilisiä käytänteitä ja keksintöjä.

Vaikka teoksen nimi *Ilmastomuutos ja yhteiskunta* viittaa yhteiskuntiin yleisesti, teos keskittyy kuitenkin pääasiassa rikkaan pohjoisen pallonpuoliskon yhteiskuntiin. Puolet maapallon yhteiskunnista siis jää hyvin vähälle huomiolle. Urry kritisoi aiheellisesti Yhdysvaltain tuhlailtavaa elämäntapaa ja toteaa, etteivät muiden maiden tulisi missään tapauksessa tavoitella yhtä hiilipitoista elintasoja. Urry toki esittelee Kiinan nousun aiheuttamia paikallisia ja globaaleja ympäristöhaittoja, mutta ei kuitenkaan tarjoa konkreettisia eväitä, miten Kiinan tai muiden kehittyvien maiden tulisi kehittyä välttääkseen ”amerikkalaisen unelman” seuraamisen. Erityisesti epäilyttäviä, etteivät Urryn esittelemät korkeaan teknologiaan perustuvat tulevaisuusskenaariot ole realistisia kehitysmaiden näkökulmasta. Urry itsekin toteaa jättävänsä niin sanotun ilmasto-oikeudenmukaisuuden käsitteen käsittelyn vähälle huomiolle, mutta olisin silti kaivannut skenaarioiden tarjoavan jonkinlaisia eväitä siihen, millaista kehitystä kehitysmaiden tulisi tavoitella välttääkseen hiiliriippuvuuden ja miten kehittyneet maat voisivat köyhempiä maita tässä kehityskulussa tukea.

Urryn teos tarkastelee siis yhteiskuntaa elämää järjestävien ja ylläpitävien sosiaalisten käytänteiden kautta, mutta ei määrittele tarkemmin, mitä oikeastaan tarkoittaa käytänteiden käsitteellä. Teoksen keskeisin käsite jää siis teoreettisesti varsin hataraksi. Jää epäselväksi, seuraako Urry esimerkiksi Wittgensteinilaista perinnettä, josta tunnetuin

nykyaikainen edustaja lienee filosofi Theodore R. Schatzki. Olisinkin kaivannut syvällisempää pohdintaa siitä, miten sosiaaliset käytännöt syntyvät ja vakiintuvat, miten niitä ylläpidetään ja miten ne lopulta väistyvät uusien käytänteiden muotoutuessa niiden tilalle.

Kaiken kaikkiaan *Ilmastonmuutos ja yhteiskunta* tuo tervetulleita näkökulmia ilmastokeskusteluun. Urry on oikeassa siinä, että yhteiskunnalliset mallit tulisi integroida mukaan ilmastomalleihin mahdollisimman pian, jotta poliittiset päättäjät – ja muutkin – voivat luoda ilmastonmuutoksesta kokonaiskuvan ja tehdä nopeammin päätöksiä. IPCC:n raportit ja muut ilmastotieteilijöiden mallit ovat toki tärkeitä, mutta ne eivät aukea helposti asiaan perehtymättömille. Myöskään taloustieteilijöiden tuottamat laskelmat eivät tue riittävästi poliittista päätöksen tekoa. Kaikkea ei voida mitata rahassa, ei bruttokansantuotteella tai muulla taloudellisella mittarilla. Poliitikoille on puhuttava politiikan ja yhteiskuntamallien kieltä. Tarvitaan siis yhteiskuntatieteellisiä analyysejä ilmastonmuutoksen yhteiskunnallisista vaikutuksista ja vähähiilisen tulevaisuuden mahdollisuuksista. Toivottavasti Ur-

ryn teos herättää keskustelua yhteiskuntatieteilijöiden – ja miksei muidenkin – parissa ja kannustaa yhteiskuntatieteilijöitä ottamaan ilmastonmuutoksen aiempaa paremmin mukaan teorioihinsa ja malleihinsa sekä tuomaan uusia avauksia vähähiiliseen yhteiskuntaan siirtymiseksi. Koska teos on erittäin selkeästi kirjoitettu ja yleistajuinen, se soveltunee hyvin myös opetuskäyttöön sekä yhteiskuntatieteiden ulkopuoliselle lukijakunnalle. Ilmastokeskusteluun syvällisemmin perehtyneelle kirja ei kuitenkaan tarjoa juurikaan uusia näkökulmia. Toisin kuin moni luonnon- tai taloustieteellinen ilmastonmuutosta käsittelevä teos, *Ilmastonmuutos ja yhteiskunnan* viestin ymmärtäminen ei vaadi teknistä tietämystä erityisalan sanastosta, malleista tai menetelmistä. Olisikin tärkeää, että mahdollisimman moni poliitikko tai virkamies tarttuisi teokseen. Etenkin Urryn listaamat edellytykset vähähiiliseen, teknologiaan nojaavaan yhteiskuntarakenteeseen siirtymiselle tulisi olla jokaisen päättäjän tiedossa (s. 252–253), jotta yhteiskunnat ehtisivät vielä hidastaa ilmastonmuutosta, varautua sen aiheuttamiin riskeihin sekä vähentää öljyriippuvuuttaan.

Matti Riihimäki

Monitieteinen ympäristö(ongelman)tutkimus

Karoliina Lummaa, Mia Rönkä & Timo Vuorisalo (toim.):

Monitieteinen ympäristötutkimus, Gaudeamus, Helsinki, 2012. (287 s.)

Usein kuulee sanottavan, että nykyään asiantuntijat tietävät yhä enemmän yhä vähemmästä. Käytännössä tällä on tarkoitettu kehitystä, jossa syvällinen asiantuntijuus edellyttää erikoistumista oman tieteenalan kapeaan osa-alueeseen. Tämän rinnalla moniarvoistuva ja osallistava päätöksentekokulttuuri, kasvava pyrkimyksemme ymmärtää elinympäristöämme sekä siihen liittyvien ongelmien ratkaisu edellyttää erilaisten näkökulmien ja tutkimustiedon – monitieteisyyden – yhä kasvavaa hyödyntämistä. Teoksessa *Monitieteinen ympäristötutkimus* kirjan toimittajat Karoliina Lummaa, Mia Rönkä ja Timo Vuorisalo kuvaavat tieteiden eriytymistä tulokselliseksi megatrendiksi, joka on osaltaan mahdollistanut eri tutkimusalojen kehittymisen. Tieteen kehittyessä ja informaation lisääntyessä on kuitenkin yhä tärkeämpää tarkas-

tella tutkimusongelmia kokonaisvaltaisesti tai edes laaja-alaisesti. Yleisnerojen, yhtenäistieteen sekä tieteiden voimakkaan eriytymisen jälkeen olemme tilanteessa, jossa erityisaloille koulutetut tutkijat kohtaavat monitieteisen, tieteidenvälisen ja poikkitieteisen tutkimuksen vaatimukset. Tieteentekijöiltä odotetaan nykyään sekä oman alansa pitkälle eriytyneen ja kehittyneen teorioiden ja menetelmien hallintaa että kykyä ymmärtää toisten alojen kysymyksenasetteluja ja tutkimustuloksia. *Monitieteinen ympäristötutkimus* pyrkii osaltaan kuvaamaan tilannetta, jossa ympäristöstä tulee yhteinen ongelma luonnontieteilijöille, yhteiskuntatieteilijöille ja humanisteille.

Monitieteisyyden vaade liitetään usein globaalin ympäristökysymysten, kuten ilmastonmuutoksen hillitsemisen tai luonnon monimuotoisuuden